

DE
VL CERIS VENEREI CANCROSI
(CHANCER)
ORTV ET CVRATIONE

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

QVAM CONSENSV

GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS

IN

VNIVERSITATE LITERARVM LIPSIENSI

PRO GRADV DOCTORIS
MEDICINAE ET CHIRVRGIAE

DIE XXV. SEPTEMBRIS MDCCCKII

PVBLCIE DEFENDET

FREDERICVS HAHNEMANN

PHILOS. DOCT. ET ART. LIBERAL. MAG.

MED. BACC.

LIPSI AE

IMPRESSIT CAROLVS TAVCHNITZ.

Ulcus venereum cancrorum (*chancre*) recens non nisi localem esse affectionem, ad reliquum corpus nequaquam pertinentem, ideoque topicis remediis extirpandam scriptorum morbi venerei plurimi putant. Quod si vero jam per longius temporis spatium steterit, extimescendum, ne virus ex ulcere resorbeatur, totumque corpus lue imbuat, quare saepe ad ulcerum concrossorum sanationem, ut resorptio et interna propagatio veneni praevertatur, hydrargyrum intus sumendum, simul vero ulcera topicis delenda esse remediis, quoniam unus hydrargyri usus internus ad sanitatem restituendam non sufficiat.

Quam quidem hypothesein inanem esse eique superstructas curandi methodos perversas, paucis ostendam et docebo, ulcus cancrorum (*chancre*) existere nunquam mere locale, sed indicium potius universae contagionis esse ideoque localem horum ulcerum curationem vel propterea maximum inferre damnum, quod, ulcere ejusmodi per topica deleta, criterium principale perit, ex quo sit judicandum, num interna per mercurium cura debitum gradum in extinguenda omni venerea labe attigerit. Tandiu enim sanatio nondum est perfecta, quamdiu ulcus per internam medelam non sanatur, sin vero omni topica tractatione semota per unicum internum mercurii usum tollitur,

perfecta tunc valetudinis restitutio atque corporis ab omni venereo miasmate liberatio adesse jure meritoque putetur.

Multiplici circa morbum venereum experientia edocemur, ulcere, internam luem repraesentante, per corrosiva remedia fugato, jam alterum symptoma primi ordinis locale, substitutum quasi ulceris cancerosi extincti, bubonem nempe a natura procreari in glandula conglomerata proxima, buboneque denuo per vulgarem artem deleto, diram luem veneream ipsam, quam syphilitidem vocant, in conspectum venire, quum jam ipsi desit symptoma protopathicum (*chancre* et *bubo*), quod internae luis vim in sese recipiat atque derivet.¹⁾

Qui quidem effectus ante *I. Hunterum* repulsioni veneni ex ulcere ac bubone tribuebatur; hic autem repulsionis loco hypothésin de *resorptione*²⁾ per vasa lymphatica creabat, per quam miasma venereum in ceteras corporis partes vehatur; proximam enim utriusque localis morbi, gonorrhoeae et cancerosi ulceris sequelam, bubonem vocari solitam, sicut et remotiorem sequelam, perfectam nimirum luem nasci a resorptione viri venerei ex superficiei corporis parte, in qua illud fuerit depositum aut genitum.

Hunc plurimi sequebantur medici, qui et iidem sibi persuadebant, in partibus, quas lue affectas conspiciebant, virus

¹⁾ Non raro tamen ulcere canceroso per topica deleta, sine eo, quod bubo sequatur, lues ipsa emergit, eadem prorsus de causa.

²⁾ *Abhandlung üb. d. ven. Krankheit*, Leipzig, 1787. pag. 428.

venereum non inde a tempore primae contagionis localis existisse, sed ad eas tum demum pervenisse, quum successu temporis ex ulcere canceroso vel bubone paulatim resorptum fuerit; principio enim et ante hancce resorptionem, venenum in ulcere aut bubone seorsim tantum ac topice latitare, sine ulla reliqui corporis contagio. Initio nullam esse vim veneni huius mere localis in organismum humanum, simulatque autem ex ulcere canceroso (vel bubone) resorbeatur, tum tandem ad reliquas corporis partes reperere atque transire, in iisque luem procreare.

Haecce hypothésis falsa, nec ullis probabilibus argumentis stabilienda in eum ipsos errorem induxit, ut opinarentur, si modo resorptio praevertatur, luem iam non amplius esse metuendam, quippe quae, veneno ulceris et ulcere ipso per topica deleta, nasci nullo pacto possit.

A. F. Heckerus hoc commentum ita amplexus est, ut crederet,³⁾ „ante resorptionem ulcus plane non nisi localem esse affectionem“, „immo extra corpus quasi positum virus esse“,⁴⁾ „uni topicae tractationi (per cathaeretica et caustica) sine ulla „sequela cedens“, ita ut, „si ulcera sola (id est, sine bubonibus) adessent parva, neque ultra duodecim dies steterint,⁵⁾ in una externa curatione sit acquiescendum.“

³⁾ *A. F. Hecker, über die ven. Krankh.* zweite Auflage pag. 180; idem et *Girtannerus* statuit, cum aliis, qui eum secuti sunt.

⁴⁾ *Hecker* l. c. pag. 67. „Beim Schanker liegt das Gift — gleichsam ausser dem Körper.“

⁵⁾ l. c. pag. 182.

Quibus quidem dictis alio alioque in loco aperte iterum ipse repugnat, doctrinam suam (de impedienda resorptione sicque morbi venerei sine lue subsequa per celerem ulceris topicam deletionem curatione) penitus retractando atque contra statuendo: 6) „tempus, quo resorptio fiat, a nobis nunquam posse determinari“ —, item, alio loco: 7) „vel maxime acceleratam ad ulcus cancrum, simulatque in conspectum venerit, escharoticorum applicationem non necessario impedire, quominus lues syphilitica erumpat, quia resorptio iam facta esse quiverit.“ 8)

I. *Hunterus* pari modo sibi ipse repugnat. Ex altera parte enim asserit, 9) „simplicissimam ulcus tractandi methodum, esse eam, qua ipsum destruamus atque exstirpemus; ita fieri, ut indolem vulgaris ulceris vel simplicis vulneris induat et simili modo consolidetur, eam tamen curandi rationem non, nisi tempore eruptionis ulceris esse proficuum, dum vicinae partes nondum viro sint infectae.“

Ex altera autem parte 10) assertionem hanc suam in dubitationem rursus vocans, causticisque solis iterum diffusus, monet: „nostram notitiam de miasmatis propagatione“ (in vicina

6) l. c. pag. 180.

7) l. c. pag. 178.

8) En! quam incertos nos ancipitesque reddit tam in iudicio ferendo quam in medendi ratione constituenda hypothesis illa, quae ab experientia quotidie refutatur et usquequaque redarguitur.

9) *Hunter*, l. c. pag. 386.

10) l. c. pag. 387.

loca) „non semper esse certam, quumque pro ulceris cancrum „magnitudine dubitatio de ea re augeatur, opus esse quodammodo, curationem apta quadam deligatione iuvare, ideoque „consultum videri, ut ulcus mercuriali unguento obligetur; talem inter curationem *parum modo periculi* 11) imminere, ne „totum corpus veneno imbuatur, imprimis si ulcus statim fere „post eruptionem destruat, tunc enim iusta ratione esse statuendum, resorptioni tempus nondum affuisse.“

Iam quomodo medicus expectare potest, fore, ut ab aegrotis in ipso temporis puncto, quo ulcus venereum eruperit, statim adeatur, heleseos destruendae causa, quam ipsi saepe non nisi post aliquot dies animadvertunt, et cuiusnam naturae sit, aliquamdiu haesitare solent, antequam medico sese committant!

Sed ne haec quidem assertio *Huntero* constat et denuo sibi repugnat, ita ut palam fiat, nec ipsum invenire potuisse tempus ullum, quo corpus per deletionem ulceris a lue tutum posset praestari; „negat enim, 12) experientia teste, unum ex „quindecim aegrotis lue venereae elapsurum esse, si ulcus topice „tantum curaveris.“

At vero iam tunc temporis nimis sero ad syphilitidem praecavendam per ulceris exstirpationem accedi, simulatque

11) Huicque quaeso spei ambiguae aegrotus suam valetudinem committat? Luce sane clarius hinc patet, quam parum vir ille magnus se sua fultus hypothesis tutum senserit et quam saepe experientia ei repugnaverit.

12) l. c. pag. 531.

in conspectum ulcus venerit, docet experimentum ab *Huntero* ipso summa cura institutum ¹³⁾ „quo virus venereum „glandi nec non praeputio inserbat et duo inde orta ulcera „*ipsissimo eruptionis tempore* (eodem die) causticis remediis „delere adgrediebatur et tamdiu pergebat, donec localiter adhi- „bita mercuriali deligatione eadem consumeret.“ Sed fiebat, „quod fieri debebat, „iam inter ulcera destruenda bubo „prodire incipiebat, qui hydrargyro fugatus luem ipsam re- „liquit.“

Nullum igitur est temporis punctum, quo, etiam si illud quam celerrime arripueris, ulcus ita queat depelli aut exstingui, ut nulla id excipiat lues, et quidem ob eandem, quae in oculos incurrit, rationem, nimirum, quia iam antea existerat et quia omnes corporis partes, quae contagio erant aptae, quamvis occulte, vere tamen et perfecte veneno infectae erant, dum prodibat ulcus, ita ut id nullo modo prius apparere posset, quam perfecta totius corporis contagio ad finem fuerit perducta, neque ulla viri ex ulcere vel bubone opus sit resorptione ad perficiendam reliquarum partium contagionem, quum hae iam tum perfecte sint miasmate vitatae, antequam vicaria symptomata, (ulcus cancrorum et bubo) topice deleta fuerint.

Ex celeberrimorum auctorum morbi venerici curatione ipsa, quam incertam esse iidem fatentur, intelligitur, contagionem universalem iam tum factam fuisse, cum ulcus huius-

¹³⁾ l. c. pag. 551.

cemodi prodiret; etenim nec per localem ulceris deletionem nec per una adhibitum mercurii usum internum, tamdiu continuatum, ut resorptio miasmatis sublata ipsis videretur, morbum certo modo extinctum iri, seu luem nunquam amplius esse erupturam, certa nobis fide spondere poterant.

Atque inter eos quidem primo loco *Hunterum* pono, auctorem fide dignum, observatoremque sollertissimum; ceteri enim minus tutam adeo agendi rationem sequuntur. Ex tota itaque huius viri narratione abunde patet, ¹⁴⁾ nullam ipsi ul-

¹⁴⁾ Nescit *Hunterus*, quem ad gradum usque hydrargyrum, inter externam ulceris destructionem, intus praebendum sit, ut (pro sua sententia) contagio interni corporis, per viri ex ulcere resorptionem oriunda, quam tutissime praeventatur. Vaga tantum et incerta ratione praecipit, (l. c. pag. 385.): „si externa huiusmodi ulceris deletio quatuor hebdomadas duret et ad praepediendam ex eo contagionem quatuor hebdomadis unguenti unciae sint illinendae, e re esse, ut, si alio in casu ad localem ulceris extinctionem trium hebdomadum spatium sit opus, tres etiam unguenti unciae infricentur.“ Quae quidem vaga et dubia ratio aegrotis de valetudinis restitutione cavere nullo modo posse videtur. — „Sua mercurii adhibendi methodo,“ ut ipse fatetur (l. c. pag. 533) „dispositio venerea (contagio), simulatque in quadam parte iam esset formata, impediri nequibat, quominus in syphiliticos effectus (symptomata) erumperet;“ per praeviam enim talem, ab ipso institutam curam mercurialem praeventi illud non poterat. — „Quodsi ante proximorum luis symptomatum eruptionem (l. c. pag. 531) mercurialibus suis utebatur, contagium internum non tollebat, ideoque syphilitici symptomatis ortus non praepediebatur.“ — „Quatuordecim diebus (l. c. pag. 537) post ulceris cancrum per mercurialia sua deletionem, elapsis, efflorescentia syphilitica totum corpus tegebat.“ — „Aegrotum (l. c. pag. 529) faucium ulcere syphilitico laborantem plena

ceris cancrōsi curationem, siue externis, siue internis, siue etiam utrisque institutam remediis, innotuisse, qua non solum ulcus sanaretur, sed corpus etiam a glandularum inguinalium abscessu vel a partium primi ordinis symptomatibus syphiliticis (faucium ulcere) plane tutum praestaretur. Patet porro, nullam ipsi curationem innotuisse faucium ulceris, qua non modo ipsum sanaretur, sed et corpus a secundi ordinis partium symptomatibus (maculis cupreis et cutaneis ulceribus pustulisque) tutaretur, nec curationem ullam, qua non solum haec amoverentur, sed partes etiam tertii ordinis certa quadam ratione defenderentur, ne nodi periostei syphilitici, tophi noctu dolentes orirentur.

Ignorabat igitur cum ceteris, qui eum sequebantur, medicis methodum certam, aegrotos ita sanandi ut prohiberetur, ne plura, nedum omnia mali venerei stadia (ad periostei nodorum cruciatus nocturnos usque) percurrere cogerentur, prius-

„hydrargyri cura pertractabat, et nihilo secius quinque post menses „enascebantur periostei nocturni dolores in utraque tibia.“ — „Aegrotus (l. c. pag. 525) statim post ulceris cancrōsi ortum mercurio per „tres menses curatus, elapsis aliis tribus mensibus, febre comite maculis syphiliticis et periostei doloribus capessebatur.“ — Haec ille; verum si reliqui huic scholae addicti auctores aequa fide infelices et ine finitas, quae ipsis contigerint, curas literis mandassent, multo maior sane numerus earum ab ipsis esset commemorandus, quam ab *Huntero*, quippe inter omnes suae scholae medicos ad hunc usque diem maxima in hoc morbo curando solertia instructo, si *Bellium*, *Swediiur* et paucissimos alios exceperis.

quam, et his ultimis symptomatibus intra fere triennium sanatis, vere adseverare posset, syphilitidem radicitus esse extirpatam. At verò fieri nequaquam poterat, ut ars eius plus in morbo venereo debellando valeret, quàm falsa theoria (ulcus cancrōsum mere esse locale) induceretur ad localem ulceris cancrōsi deletionem, nec melioribus medicamentis mercurialibus in curando esset instructus, quam mercurio calcinato, acerrimo praeparato, et unguento mercurii griseo, cuti infricando, de quibus ambobus praeparatis constat, ipsa ad citam, tutam et certam mali venerei extinctionem nullo modo esse idonea.

Irritum sane foret, si reliqui medici, quippe fere omnes *Huntero* quoad morbi venerei curationem inferiores, se maiore in medendo usos fuisse felicitate nobis persuadere conarentur, quum quotidie non parvam aegrotorum luis venereae symptomatibus stipatorum copiam ante oculos habeamus, vel a celeberrimis medicis frustra hucusque tractatorum.

Heckerus, vir dialectices quidem gnarus, sed praconceptis opinionibus plenus, et malae fidei, omnia vera et bona ex aliis auctoribus clam congesta tanquam a se detecta ¹⁵⁾

¹⁵⁾ Ita quavis oblata occasione febrem mercurialem acutam, a patre meo primum descriptam et miasmati venereo perfecte extinguendo necessariam, maledictis (sed frustra) incessit, tanquam rem vanam, nihiloque tamen secius ipsam alio loco ut primariam medelae legem iisdem symptomatibus et verbis, ex patris mei libro (*Unterricht für Wundärzte über die venerische Krankheit. Leipzig, 1789. §. 290*) haustis proponit, quae pro suis (l. c. pag. 404, 405) venditat, et a sese inter mercurii dulcis, sibi gratissimi, usum observata esse simulat,

venditare suisque falsis sententiis admixta tradere solitus, ita ut nihil certi ¹⁶⁾ in eo invenias, etsi magnopere de eruditione per experientiam acquisita gloriato, hic, inquam, ipse non potest, quin fateatur, ¹⁷⁾ nullum sibi innotuisse exemplum, quo vere syphiliticum ulcus sine omni externorum remediorum usu sanatum fuisset.

Ex quo elucet, nec hunc, nec ceteros ei similes auctores ullam unquam ulceris cancræ localitatem atque extinctionem totius venerei morbi unica convenienti cura per aptissimum hydrargyri præparatum — mercurium solubilem — ad finem perductam nec vidisse, nec perducere potuisse,

quod tamen remedii genus nusquam terrarum hanc meram (acutam) febrem mercurialem procreare posse reperitur, non nisi inter puri oxydali mercurii nigri (h. e. veri mercurii solubilis Hahnemannii) usum animadvertendam.

¹⁶⁾ Contendit verbi causa (l. c. pag. 186.) „hydrargyrum veneno „syphilitico in lymphaticis vasis (post resorptionem ex ulcere, quæ „creditur) obviam factum iam sufficere ad suos effectus in illud statim „exserendos.“ — Per solum igitur, quaeso, attactum, per solam neutralisationem chemicam? At nihilominus tamen alio loco (l. c. pag. 64) „mercurium syphilitidi non nisi eo mederi dicit, quod vires naturæ „medicatrices ad eam actionem intendat, quæ ad veneream humorum „corruptionem tollendam requiratur.“ Sic et pag. 182, præcipit: „ut „plane in sola externa curatione acquiescatur, si ulcera parva per duodecim ad summum dies steterint,“ quum tamen paulo ante (pag. 180) „uti supra monui affirmet tempus plane a nobis ignorari, quo resorptio fiat (itaque etiam tempus, quo externa ulceris tractatio sufficiat.) Tam aperte homo ambiguus et multiplex sibi ipse contradicit!

¹⁷⁾ l. c. pag. 187.

quandoquidem, hypothesi de mera ulceris cancræ localitate inhaerens *Heckerus*, ut fictam miasmatis resorptionem inhiberet, præprimis *mercurio dulci* ¹⁸⁾ utebatur ad malum venereum sanandum ineptissimo omnium medicamento.

Bellius confitetur ¹⁹⁾ quidem, si spem in sola topica deletionem repositam habueris, internum vero mercurii usum neglexeris, mox per alia symptomata syphilitica patefieri, toto corpore miasmate imbuto, luem adesse.

Attamen externam ulceris extinctionem in auxilium vocat. Quo consilio? Quod nimirum hydrargyri vim hunc ad finem adsequendum non sufficere reperiret, h. e. quod usum optimi præparati mercurialis (mercurii solubilis) contra syphilitidem nesciret, atque unis infractionibus hydrargyri, usque ad decimum quartum diem post ulceris deletionem continuo augendis ²⁰⁾ confideret, (rarissime enim ad pilulas caeruleas intus sumendas confugiebat), ita ut semper salivationem eieret et continuaret. Ad eiusmodi curationem ei opus erat quatuor et plurium, immo tredecim hebdomadum tempore; ²¹⁾ quæ methodus inter vehementem priscorum salivationem et eam mendi rationem, quæ purgantibus remediis balneisque sæpe

¹⁸⁾ l. c. pag. 402.

¹⁹⁾ *Ueber den ven. Tripper und die ven. Krankh. Leipzig 1794 Band II. pag. 265.*

²⁰⁾ l. c. pag. 213.

²¹⁾ l. c. pag. 216.

interrumpi solet (sic dictam methodum per extinctionem) medium tenere ipsi videbatur. ²²⁾

Sed ut taceam, diuturniore hacce maceratione per salivationem aegrotos diu debilitari, etiam a *Chicoyneau*, ²³⁾ *Andree* ²⁴⁾ atque pluribus aliis probis observatoribus plane est demonstratum, salivationem delendo morbo venereo omni ex parte magis obesse quam prodesse.

Bellius ipse etiam profitetur, ²⁵⁾ se, causticis ad ulcus debellandum non adhibitis de morbo rite curando diffidere, adjiciens duo exempla salivationis plures hebdomadas continuatae, qua tamen ulcus non fuerit sanatum. De quo nobis facile persuaderi patiamur, quum salivatio, i. e. adhibitio praeparati mercurialis, quod prae ceteris salivationem urget, quale unguentum hydrargyri et Calomel esse videmus, parum idonea morbo venereo radicitus delendo inveniatur. Quin et mercurius cum melle tritus, ²⁶⁾ quo *Bellius* in suis pilulis caerulis utebatur, facillime movet salivationem.

²²⁾ l. c. pag. 211.

²³⁾ Vid. *Quaestio med. an ad curandam luem veneream frictiones mercuriales in hunc finem adhibendae sint, ut salivae fluxus concitetur.* Monspel. 1718.

²⁴⁾ *Observations on the theory and cure of the venereal disease,* Lond. 1798.

²⁵⁾ l. c. pag. 262.

²⁶⁾ Massa ex aequali parte mercurii et mellis, cum duabus partibus micae panis composita per quinque ad sex hebdomadas continuas, senis vel septenis quotidie horis conteritur. l. c. pag. 189.

Girtannerus multo minus erit imitandus, qui levis tantum et tristium sequelarum negligens suadet, ²⁷⁾ „ut recen-
„tia ulcera cancroso mere localiter curentur, eoque magis,
„quod resorptio non nisi post aliquod tempus fiat et principio
„venenum in ipso loco destrui queat.“

Si scisset ulcus cancrosum nunquam erumpere, nisi totum corpus contagione syphilitica prius inquinatum exstiterit, sane hoc perversum et nocivum consilium non dedisset.

Nequaquam igitur, si de optima morbum venereum curandi ratione disquiratur, *Girtannerus* audiendus est, quippe cujus curae non nisi perpauci aegrotorum committerentur, quique magis ingenii acuti et polygraphiae, quam fidi observatoris famae studeret.

Swediaur, medicus probus et in morbis venereis curandis versatissimus, atque ita classicae auctoritatis, honorifice praecellit ceteros eo, quod causticis, imprimisque lapide infernali, quoniam ulcera infra crustam subtus rodentia inde oriri observaverat, ad delendum ulcus cancrosum uti vetat, solumque mercurium dulcem ulceri cancroso infricari jubet, neque, ut alii solent, ab his topicis solis, sine interno mercurii usu, sanationem exspectat, ne tum quidem, cum malum modo locale visum et recens ortum sit.

²⁷⁾ *Abhandlung über die ven. Krankheit.* Gött. 1803. pag. 215. Quem et accuratissime et acutissime, ut solet, refutavit vir exper. *I. C. F. Leune*; vid. eius *Additamenta* ad tomum secundum libri: *Buchan, Anweisung in den ven. Krankh.* Leipzig 1801. pag. 43—51.

Sed tamen a partibus scriptorum, qui ulceris canerosi praesentiam, miasmatis venerei per totum corpus dissipati indicium statuunt, ²⁸⁾ (quos vero non nominat) recedit, quamvis non habeat, quo eos refutet, vel suam contrariam opinionem probet.

Praeterea etiam ad recentia ulcera delenda his, quae dixi, topicis praecipue confidit, ²⁹⁾ in quo sane graviter errat.

Huius interea effati errorem in quem vulgari theoria magis, quam suo ductus iudicio, incidisse videtur, lenit fatendo, contagionem, ulcere aliquandiu existente, per omne corpus diffundi, tumque ulcus canerosum praesentis luis nuntium esse, ac propterea mero mercurii usu interno sine ullis externis remediis sanandum, ³⁰⁾ „quia,“ ut addit, „si solo interno hydragryri usu sine ulla topicorum adhibitione ulcus deletum

²⁸⁾ *Traité complet des maladies syphilit. Paris, 1798. Tom. I. pag. 298.*

²⁹⁾ „Les ulcères syphilitiques récents ne sont qu’une maladie locale, qui exige principalement des applications topiques“ *ibid.* pag. 298—299.

³⁰⁾ „Je conviens sans doute, que s’ils subsistent pendant quelque temps, l’infection de tout le système s’en suivra nécessairement; et alors, aussi bien, que lors qu’ils procèdent d’une infection universelle ou secondaire, ce sont certainement, ainsi qu’on l’a assuré, des signes extérieurs, qui prouvent la présence du virus dans la masse générale. Dans ce cas, je suis bien de la même opinion, qu’il seroit bon, de ne les traiter que par l’usage intérieur du mercure, sans aucune application extérieure. l. c. pag. 299.

„fuerit, tunc demum miasmatis eradicatio et aegroti sanatio, rata sit atque certa.“ ³¹⁾

Iam viro experientissimo et summe probo nihil erat impedimento, quo minus, rectam viam ingressus, in omnibus atque singulis pure venereis ulceribus canerosi topica seponeret, nisi hypothesis localitatis ulceris canerosi et insufficientia praeparati mercurialis (ulceri caneroso pertinaci in cute corporis firmiore sanando imparis) quo utebatur. Infricationes nempe unguenti mercurialis adhibebat, quarum tamen incommoda et damna clarius et magis ingenue docet, ³²⁾ quam ceteri omnes hujus morbi scriptores.

Si scisset, corpus totum miasmate venereo jam tum esse infectum, simulatque ulcus canerosum in conspectum venit, et si mercurium solubilem, ejusque vim et usum nosset, omnia ea, quae infricationibus perfici nequeunt, perficere potuisset, nec in ulceribus canerosi mere venereis, in phimosis et paraphimosis, immo in bubonibus ipsis ad topicorum usum confugere coactus fuisset.

Hypothesis sua, ³³⁾ mercurium non nisi contactu et chemice miasma destruere, arcebat eum ab indagatione praeparati, quo corpus magis dynamice afficeretur et necessaria febris mer-

³¹⁾ *Parceque, si le seul usage du mercure à l’intérieur les fait disparaître sans le secours d’aucun topique, l’on est sûr d’avoir éradiqué le virus et guéri le malade radicalement. l. c.*

³²⁾ l. c. Tom. II. Chap. VIII, IX.

³³⁾ *vid. Tom. II. Introduction.*

curialis, certius tutiusque gigneretur, quam unguento mercuriali.

Fritzius ³⁴⁾ magis apposite, quam ceteri omnes, metam feriit veritatemque amplexus est, qui frictionum ³⁵⁾ sicut et mercurii sublimati ³⁶⁾ et topicorum ³⁷⁾ damna in curando ulcere venereo probe perspiciebat atque evitabat. Ipse nunquam, ut nec pater meus, vidit exemplum ulceris cancrisi, quod mere per topica deletum, vel, ut isti dicunt, sanatum, bubo et lues venerea non insecuta fuisset.

Ipsi persuasum est, ³⁸⁾ „simulac ulcus cancrisum in pu-
dendis formatum fuerit, iam eo ipso tempore miasma venere-
um in succos organismi transiisse.“

Dum primis temporibus *Saundersi* rubrum et cinereum hydrargyri praeparatum, postea vero, multo purius, *mercurium solubilem Hahnemanni* adhibebat, in ulceris cancrisi et reliqui morbi pure venerei medela, nihil aliud spectabat, quam ut febrem mercurialem exquisitissimam ciceret, qua quidem ratione exacte imitabatur doctrinam patris mei,

34) *Handbuch üb. d. ven. Krankh.* Berlin 1790.

35) l. c. Kap. 9.

36) l. c. Kap. 10.

37) l. c. pag. 121. Non minus perspicue *Clariss. I. C. F. Leune* damna topicae tractationis intelligit, et graviter mercurii solubilis unicum internum usum suadet, vid. *Zusätze zu Buchan* l. c.

38) l. c. pag. 122. Similiter *C. F. Clossius, üb. d. Lustseuche, Tüb.* 1797, pag. 243—244. declarat: „probabili nos coniectura posse assequi, resorptionem veneni venerei tum ordini, quando miasma in-

qui in libro suo ⁴⁰⁾ non solum confectionem optimi praeparati mercurialis (oxyduli Mercurii nigri, sive Mercurii solubilis) primus docuerat, sed etiam damnum et nequitiam topicae ulceris venerei cancrisi curae luculenter demonstrarat, ⁴¹⁾ atque hujus medelam per solum internum mercurii solubilis usum talem ut exquisitissima febris mercurialis excitaretur, ⁴²⁾ praescripserat, probaratque, vel pessimae indolis phimoses ac paraphimoses ut plurimum interno optimi mercurialis praeparati usu sanari. ⁴³⁾

Postea, intra spatium viginti annorum, pater meus in hoc curationum genere magis magisque progressus experientia edocebatur, nullam pure inflammatoriam, atque solum ab ulceribus cancrisi ortam phimosin vel paraphimosin, sicut nec venereos (idiopathicos) bubones, nec ipsos periostei nodorum dolores nocturnos ullo alio ad sanationem integram indigere remedio, quam febre mercuriali cito mota per oxydulum hydrargyri nigrum (merc. solubil.), cujus praeparationem interea ab ipso emendatam in pluribus scriptis divulgavit.

„cipit irritare vasa lymphatica, i. e. eo temporis puncto, quo ulcus gignitur.“ Idem sentit *Boettcher, Bemerk. üb. Medicinalverfassung, Hospitälern und Curarten*, 1800. Heft I. pag. 91. et *Thomann in Röschlaub's Magazin*, Band II. pag. 306.

40) *Unterricht für Wundärzte über die venerischen Krankheiten von Dr. Samuel Hahnemann*, Leipzig, 1789.

41) l. c. §. 273—284.

42) l. c. §. 290—293 et 614—635.

43) l. c. §. 302, 303.

Quo quidem ex tempore aegrotos, venereo morbo affectos innumeros semper unica cura mercuriali intra paucas hebdomadas, sine ullo ulceribus cancris adhibito topico, sanitati restituit integrae, h. e. ita, ut nulla unquam luis subsequerentur symptomata.

Nuper correctiores de hac re edidit cogitationes, ⁴⁴⁾ ex quibus haud parum lucis luminisque accedit theoriae de ratione, quae inter ulcus cancrisum bubonemque et inter luem venereum intercedit.

Hanc theoriam a patre meo in dies perfectiorem redditam, aliquanto uberius jam proponere conabor, ut instituto hujus disputationis satisfiat.

Plures inveniuntur ex miasmate orti per contactum morbi, in quibus a veneno extus adplicito malum topicum in loco infecto non prius explicatur, quam morbosa mutatio jam totum organismum penetraverit.

Variolosa v. g. ut et vaccinalis pustula post insitionem non prius perfectionem et specificam formam adipiscitur, quam post febrem variolosam vel vaccinalem in toto corpore ortam. Plica porro polonica non prius in capillicio nascitur, quam post accessum febris huic morbo specificae. Ita, si attentius observamus, exanthema scabiosum post insitionem scabiei non

⁴⁴⁾ vid. *Organon der rationellen Heilkunde von Samuel Hahnemann*. Dresden, 1810. §. 167. — 174. conf. c. Nota ad §. 175.

prius in cute explicatur, quam febris efflorescentiam praegressa indicat, totum corpus internum miasmate esse affectum. ⁴⁵⁾

Quo quidem per febrem scabiosam impetu totum corpus morbose esse affectum, eo clarius elucet, si scabies per aliquod tempus persisterit, atque in cute perfecte sese constituerit.

Tum enim, si externis remediis (mercurii praecipitato, saturninis, vel sola sulphuris unguenti applicatione) exanthema locale cito deleveris, cutis quidem fit pura et integra, sed interna jam organismi morbosa affectio, per pulmonis et aliorum viscerum exulcerationes, artuum dolores, mentis morbos, talem, etc. sui indicia praebet.

Quae quidem universalis aegrotatio ⁴⁶⁾ post scabiei per sola topica deletionem improprie, immo perverse *ad repulsionem miasmatis in corpus internum* a medicis vulgaribus *refertur*. Hem! quo tandem pacto fieri unquam posset, ut exanthema *cutaneum* ad partes internas transferatur? Cutem per topica a scabie liberatam (v. c. per sulphureum unguentum) quis neget? Cur tandem interna valetudo non integra manet? Propria Topici vis medica lenis tantum, nec venenosa erat. Cuti magnum malum est ablatum. Quidni ergo valetudo reliqui corporis eo magis vigeret? Qua

⁴⁵⁾ Quam Muzell, in *Sammlung von Beobachtungen*. Tom. II. observavit.

⁴⁶⁾ Observationes huiusmodi innumerae ab auctoribus de scabie repulsa sic dicta recensentur.

quaeso de causa nunc demum homo aegrotat pessime, ⁴⁷⁾ saepe ad vitae periculum, immo ad internecionem usque?

Respondendum: ante eruptionem exanthematis in cute, internae corporis universi partes jam eo, qui proprie scabiei subest, infectae, erant morbo, tanto magis, quo latius scabies per cutem serpserat, intus augescens; hic internus morbus jam non potuit ulterius latere, propterea quod, cute ab exanthemate liberata, solus in organismo remanserat.

Facile inde perspicitur, internum morbum psoricum modo ea de causa tamdiu silere, quamdiu scabies in cute vigeat, quia a natura sapienter est institutum, ut symptoma externum locale (scabies cutis) vices quasi agat interni morbi, cujus vehementiam ad se revocet, atque derivet; quamvis haec derivatio tantum palliativa sit.

Id ipsum videmus in multis seniorum hominum morbis, mitescens exorto crurum ulcere putrido, quo vigente, internus morbus fere deletus esse videtur. Sed non deletus est. Simulatque enim per solam topicam (licet mitem) medicinam ulcus crurale abolitum est et extinctum, statim internus morbus (nisi eum prius homoeopathico medicamine interno sanaveris) emergit tam ferox, quam antea et per se erat, quum jam symptomate cutaneo careat, vim suam huc usque, vicario modo, minuente atque sopiente.

⁴⁷⁾ Morbus qui, ad scabiem pertinens, hucusque intus dormiebat, interdum apparet tam repente, ut non posset non ante deletionem externae efflorescentiae adesse. vid. *Unzer's Arzt*, C C C St. pag. 508.

Ita etiam internus, qui plicae polonicae subest morbus pristina vehementia redeat necesse est ⁴⁸⁾ statim ac interni vitii vicarium symptoma externum, i. e. tactu subdolens et foetida capillorum massa (trichoma) prope capitis cutem abscissa fuerit.

Sic etiam internus morbus psoricus (nisi prius interno remediō homoeopathico, h. e. sulphure, sanaveris) emergit atrociter simul atque eius symptoma externum vicarium (cutanea scabies) fugatum ac deletum fuerit solo topico, vel ex mercurialium aut saturninorum genere, vel ipso unguento sulphureo.

Et eadem prorsus ratione qui venereae totius corporis contagioni subest morbus internus, lues syphilitica (nisi prius eam medicamine interno homoeopathico, oxydulo mercurii nigro, sanaveris) emergat necesse est, postquam symptoma vicarium externum, ulcus scilicet venereum primarium (*Chancre*) ipsi abreptum fuerit, topica tantum adhibita tractatione.

Quamdiu enim ulcus cancrum in loco, quo enatum est, manet intactum, i. e. nullo locali remedio, nec valetudinis vehementiori turbatione, v. c. febris exorta etc. de suo loco depellitur, tamdiu non nisi ambitu augescet, ⁴⁹⁾ nec ulla prodet symptomata latentis syphiliticae luis, quae tamen (nisi prius apta mercuriali cura interna fuerit sanata) appareat necesse est, postquam virus in se convertens recipiensque symptoma locale

⁴⁸⁾ *Stabelius*, Diss. *Singul. Observat. de plica polonica*. Halae, 1724. *Act. Natur. Curios.* Vol. III. App. pag. 158. *Eph. Nat. Cur.* Dec. II. ann. 10. obs. 19.

⁴⁹⁾ Huius rei exemplum ex patris mei observatione infra referam.

(*Chancre*) ipsi fuerit abreptum, ulcere vel excisione, vel causticorum, immo mercurialium lenium remediorum externa applicatione deletio.

Quod ita vere se habere, probant etiam omnium, qui non praeconceptis opinionibus imbuti sunt, medicorum observationes.

Ortus enim syphiliticae luis non fit, ut falso rentur, quoniam viri sic dicta repulsione ex ulcere cancroso, quod initio mere locale ⁵⁰⁾ perhibent, in partes corporis internas versa, quas nunc demum infectum iri opinantur, quando venenum, ex ulcere cancroso vel bubone vectum, interna petierit.

Talis rei interpretatio non minus falsa deprehenditur, quam quod scabiem ex cute in internas corporis partes, immutata indole, pelli existimant.

⁵⁰⁾ Nullus in vivo corpore morbus cutis, mere localis nec reperiri nec cogitari potest. Omni tempore etiam viri exstiterunt sapientes, qui naturae observandae intenti et intelligendi pariter atque cogitandi facultate instructi, perspicerent, corpus humanum, dum vivat, unum Totum constituere omnibus inter se partibus cohaerens et coniunctum ita, ut partium organisatarum nulla sit, quae non ad reliquarum omnium existentiam et naturam constituendam ac servandam pertineat, et necessario requiratur, nec alia sine alia esse queat. Quod quidem organorum omnium corporis vivi mutuum et arctum inter se vinculum tam late patet, ut si quaedam partes aegrotent, caetera simul plus minusve ita adficiantur, ut sanae manere nequeant, immo, si *vel una* pars aliquamdiu aegrotet, per vitalem nexum cum ceteris coniuncta, ipsa etiam ceteras has in sympathiam trahat, efficiatque, ut et hae quadantenus aegrotent. Quo fit, ut unius partis morbus, si aliquamdiu perstitit, mere localis, i. e. sine adfectione morbosa reliquarum organismi partium, neque existere, neque cogitari possit, unius organi vitio post breve tempus in universi corporis morbum degenerando.

Hanc translationem non fieri, etiam *Jesse Foot* ⁵¹⁾ per experimenta luculenter demonstravit, qui virus ex ulcere cancroso et blennorrhoea urethrae eorumdem hominum vulncri aliarum partium sedulo infricavit, diuque satis inhaerere vulncribus vel pustulis sivit, nec tamen unquam venereum ulcus inde nasci aut aliud quid mutari sensit.

Denique iuvenis cuiusdam ab equitatione natae intertrigini ichorem ex eiusdem blennorrhoea urethrae venerea infricavit, et aegrotus ipse virus idem his partibus pluries per diem, iussu medici, attrivit, nec tamen quidquam in intertrigine est mutatum.

Itaque etiam hinc intelligitur, virus ex ulcere cancroso nullum neque repulsione neque resorptione ad ceteras partes ita transferri posse, ut nunc demum ex ulcere *eiusdem* corporis inficiantur morbo universali venereo, quem syphilitidem vocant, quum, ut illa experimenta docent, ceterae partes a materia morbosa in alio *eiusdem* corporis loco nata et praeparata infici nequeant.

Praeterea etiam observationum documenta, quae attulimus atque allaturi sumus, et sana ratio nos docent, neque cancrosum ulcus, post contagii attactum, extrinsecus, cutis quaedam per venenum locali erosionem fieri, sed naturae internae ope progerminare, neque virus in ulcere cancroso gigni posse sine opera sociata et consensu omnium et fluidarum et solidarum partium totius corporis; quae quidem ulceris productio, et

⁵¹⁾ *New discovered facts* (pag. 28.)

virī venerei in ipso praeparatio (ob intimam harmoniam et con-
spirationem omnium partium ad unum integrum organismum
constituendum) sine praevio et universali omnium singularum
partium contagio fieri nullo pacto poterat.

Corpus igitur jam totum infectum fuerit necesse erat, an-
tequam ulcus cancrum vel nasceretur vel, natum, topica
tractatione deleteretur, et, si vel in ipso proventu extirparetur
ulcus cancrum, lues tamen non poterat non insequi, quo-
niam contagio corporis universalis ante ulceris cancerosi ortum
erat praegressa.

Atque hanc quidem praeviam (ante ulceris eruptionem
factam) internam contagionem (i. e. illam totius corporis irri-
tationem et morbosam affectionem, quam contagio omnium
internarum partium a tempore localis attritionis miasmatis ve-
nerei in coitu ad ulceris procreationem usque efficit) etiam per
phaenomena morbosa in toto organismo obvia demonstrare pos-
semus, nisi duae prohiberent causae, quarum altera est in ob-
servando negligentia et incuria medicorum aegrotorumque, de
qua hic nil attinet dicere, altera vero, lenitas ut plurimum
hodierni mali venerei.

Morbus enim venereus recentiori aëvo natura quidem sua
non mutatus est, at a ferocia pristina multum remisit atque ita
mitigatus est et elanguit, ut jam raro, nec nisi summa atten-
tione adhibita, morbosam affectionem illam universalem in ho-
mine infecto animadvertas, antequam ulcus cancrum (vica-

rium internae luis symptoma externum) in loco a natura consti-
tuto appareat.

Corpus autem universum hoc tempore vere affici, exemplis
probare possumus circa illud tempus observatis, quo morbus
initio vehementiae atrocioris sua luculentius prodebat sympto-
mata. Ibi morbo grandioris formae in oculos nostros incur-
rente magis conspicue cernimus symptomata, quae jam in
morbo, qui nunc est, forma minuta oculorum obtutum saepe
fugiant, prout insecti parvuli artus exiles oculorum aciei se
subducunt, nisi per vitrum lenticulare, objecta visui forma
ampliori repraesentans (Microscopium) eosdem intuearis.

Sic *Antonius Benivenius*, testis morbi nascentis ve-
tustior, ⁵²⁾ „Incipiebant enim“, inquit, ⁵³⁾ „pustulae genere di-
versae in genitalibus membris — subsequebantur hujusmodi
„pustulas, licet etiam interdum praecederent, ar-
ticulorum dolores, qui non minore cruciatu torquerent“ etc.

Ita et *Alphonsus Ferro* ⁵⁴⁾ „interdum“ inquit, ⁵⁵⁾ „nec
„pustulae in principio morbi, nec dolores apparent, nec ali-
quod aliud signum, sed macies et pallor quidam totum cor-
pus occupat,“ etc.

⁵²⁾ Anno 1499.

⁵³⁾ *Collectio Luisini de morbo Gallico*, Venet. fol. 1566. Tom. I.
p. 345.

⁵⁴⁾ Circa annum 1537.

⁵⁵⁾ Apud *Luisinum*. l. c. pag. 374.

Omniū vero vetustissimū⁵⁶⁾ observator *Caspar Torella* „Secundum plurimum“ dicit⁵⁷⁾ „prius incipiunt dolores (osteocopi) quam pustulae.“ Idem in relatione cuiusdam historiae aegroti venerei ita refert: ⁵⁸⁾ „Vir quidam in aetate „consistente existens. — Pudendagra evenit ei, dormiendo in „eodem lecto cum fratre suo infecto, et incepit a doloribus; „tandem, post duos menses, facto tota die laborioso exercitio, „in nocte, hora qua molestabatur a doloribus, a capite usque „ad pedes correptus fuit pustulis grossis, crustosis, cinereis, etc.“

Hieronymus Fracastorius ⁵⁹⁾ in poemate de syphilitide dicit; saepe symptomata morbi praevia et praecurrentes notas quatuor menses durasse antequam ulcus cancrorum (caries) enasceretur.

„In primis mirum illud erat, quod labe recepta
„Saepe tamen quater ipsa suum compleverat orbem
„Luna prius quam signa satis manifesta darentur.
„Scilicet extemplo non sese prodit aperte,
„Vt semel est recepta intus; sed tempore certo
„Delitet et sensim vires per pabula captat.
„Interea tamen insolito torpore gravati,
„Sponteque languentes animis, et munera obibant

56) Circa annum 1497.

57) Apud *Luisinum* l. c. pag. 424.

58) l. c. pag. 473.

59) Circa annum 1521.

„Aegrius et toto segnes se corpore agebant.
„Ille etiam suus ex oculis vigor et suus ore
„Deiectus color haud laeta de fronte cadebat.
„Paulatim caries foedis enata pudendis
„Hinc atque hinc invicta locos atque inguina edebat.“⁶⁰⁾

Simili ratione refert alio loco: ⁶¹⁾ „Sed neque statim manifestabatur, verum certo tempore delitescibat, interdum „quidem per mensem, interdum per duos, saepe et per quatuor „menses. Interea tamen signa erant conceptae labis. Animum „tristitia quaedam tenebat, corpus lassitudo, pallor faciem; „tandem, quod in maiore parte inerat, ulcuscula quaedam „circa pudenda oriebantur, etc.

Nicolaus Massa, vir inter maxime fide dignos observatores referendus circa tempus, quo morbus non nisi annos triginta sex inter Europaeos esset grassatus: „Anteceditque,“ ait, ⁶²⁾ „dolor capitis, qui incipit in occasu solis et declinat „ante ortum solis, qui saepe ad spatulas (scapulas) et aliarum iuncturarum partes extenditur; et patientes fiunt pigri, „somnolenti, et mutatur color ad pallorem; nutrimenti defectus sensibilis saepe est. Et aliquando est febricula et „saepissime apparent ulcera virgae, quae sunt mala cum duritie callosa etc.

60) Apud *Luisinum*, l. c. pag. 163.

61) Apud *Luisinum* l. c. pag. 173.

62) Apud *Luisinum* l. c. pag. 41.

Fallopious suo quoque tempore ⁶³⁾ vidit morbum pudentagrae praecursorem totumque corpus afficientem, antequam symptoma locale enasceretur; ita enim: „Statim cum adolescens infectus est,“ inquit, ⁶⁴⁾ „sentit levem lassitudinem spontinam membrorum, saevum morbum *praenuntiantem*, cum tamen prius robustissimus et animosissimus esset; percipitur „gravitas in corpore toto et praecipue a somno; sentit torpor, gravitatem, segnitiam in universo corpore. Praeterea „adest dolor vagus, parvus per universas partes. Post lassitudinem corporis nunc dolet caput, statim cessat, aditque humerum nunc dextrum, nunc sinistrum, linquit hos, invadit „crus unum aut alterum et sic facit de singulis membris; tertio loco immutatur color faciei — in deterius, spatio trium aut „quatuor dierum. Immutatur color et spiritus oculorum, os, „labia, genae subvertuntur; sub oculis apparet circulus lividus, qualis apparet in mulieribus menstruiatis. Quarto, calor insignis in vestigiis (volis et plantis) manuum et pedum. „Quinto addatis somnolentiam saepe interruptam et quasi corporis inertiam — moestitiam, subito (post infectionem) moeror succedit. Solet aliquando febricula adiungi; sed hoc raro fit. Octavo loco et caries (*chancre*) moderata. Nono „in loco succedunt bubones moderati. Coivit adolescens cum

63) Circa annum 1555.

64) Apud *Luisinum* l. c. pag. 677.

„foemina, supervenit torpor, moestitia et post duos dies apparet bubo parvus, etc.

Circa idem tempus narrat *Petrus Haschardus*: „Cum quis igitur,“ ait, ⁶⁵⁾ „primo hoc morbo capitur (prius enim humores infectat et corrumpit, quam partes solidas), „sentit per universum corpus quandam lassitudinem ulcerosam ac punctiones dolorosas cum leni febricula, praesertim „corpore excalecto, praeterea gravitates capitis et dolores „iuncturarum, eoque magis circa noctem; etc.

Quis est qui tam fidelibus relationibus perlectis audeat inficiari, morbum venereum natura sua, postquam homo a tactu sit infectus, primo clam et subreptitio modo impetum in corpus facere omnesque contagioni idoneas partes miasmate penetrare, antequam primum symptoma locale, ulcus cancrum (et bubonem) prodere possit, quod in cute semel constitutum quam diutissime partes lue universali infectas a prorumpendis earum passionibus arcere, nostris temporibus destinatum est (quod autem illo tempore, quo oriebatur morbus, fieri non satis poterat ob nimiam miasmatis atrociam).

Statim post adfrictionem veneni in partem idoneam (locum cute destitutum, vulnus, etc.) contagio incipit per totum corpus propagari, omnesque partes, contagio pares ita specificè immutare, ut syphiliticae fiant; et tunc demum, contagione universali ad finem perducta, ulcus cancrum in con-

65) Apud *Luisinum* l. c. Tom. II. pag. 72.

spectum prodire potest, sive in illo ipso loco, ubi venenum primo infricatum et intritum fuit, sive, quod rarius est, in loco aliquantum remoto, in glandulis inguinalibus; forma abscessus, qui bubo nuncupatur. Alterutrum symptoma locale enascitur, quamprimum totus hominis organismus miasmate venereo imbutus est atque infectus.

Atque haec totius organismi morbosa immutatio raro brevi tempore peragitur. Infrequenter nychthemero ⁶⁶⁾ post concubitum impurum ulcus cancrum oritur, frequentius post tres aut quatuor dies, saepe post septem aut quatuordecim dies, rarius post sex septemve hebdomadas. ⁶⁷⁾

Gravissimi sane momenti censendum hocce tam diuturnum quasi silentium et tacita quies partis miasmate tactae et ad considerationes serias invitat. Etenim quo pacto inde a prima veneni insitione usque ad ulceris cancerosi proventum, locus miasmate inquinatus per septimanam; per duas, tres et

⁶⁶⁾ Hoc brevissimum est spatium, in quo organismi contagium perficiatur, hacque totius corporis mutatione morbosa peracta, ulcus cancrum enasci incipiat. Sed perraro hic processus morbosus tam cito peragitur et, tam secundum *Hunterum*, quam *Bellium*, infrequenti exemplo.

⁶⁷⁾ *Bellius* (l. c. Tom. II. pag. 12.) post sex, *Hunterus* vero (l. c. pag. 368.) post septem et octo hebdomadas ulcus cancerum natum esse vidit.

Swediaur dicit (l. c. Tom I. pag. 275): „ceux, qui viennent sur la „surface du corps“ (in loco cute vestito), „paraissent rarement avant „20 ou 30 jours.“

plures hebdomadas iners, immo integer videri possit, nec ullum ulceris futuri signum prodatur, — secundum vulgarem sententiam, qua virus venereum in loco infecto nil nisi erosionem ⁶⁸⁾ gignere eidemque ulcus topice quasi inurere fingitur, explicari minime potest. Nihil enim in parte infecta arroditur intra spatium multorum dierum. Pars neutiquam mutata, immo integerrima videtur. Nulla detergio, nulla lotio partem a malo, post aliquod tempus nascituro, defendit. Uno verbo; ortus ulceris cancerosi post plures septimanas absonus plane videretur, et inexplicabilis, nisi statueremus, locum primo infectum manere quidem interea aptissimum ad ulceris veneris progerminationem, ulcus tamen ipsum, sive locale symptoma, nequaquam se ibi exserere posse, donec omnes contagio idoneae corporis partes per miasma, organismum undique penetrans, lue syphilitica sint infectae, quarum synergismo et opera iuncta tum demum conflatur et constituatur ulcus cancrum in eo loco, qui primus miasma suscepit, locale nempe symptoma, quod vices interni mali gerat, ita ut donec intactum, nec caustico imposito ullo deturbatum, ibi persistit, symptoma syphilitidis internae nullum emergere soleat. ⁶⁹⁾

⁶⁸⁾ Erosio, ut a causticis externe impositis, prorsus nulla hic fit. Saepe enim post plures hebdomadas macula tandem subrubra conspicitur, in qua miliaris granuli instar tuberculum progerminat, quod paulatim augetur, et postremo in ulceris formam dehiscit.

⁶⁹⁾ Patri meo se obtulit curandum ulcus cancrum in pudendi labio externo foeminae, quae nullo symptomate luis hucusque erat af-

Ulcus porro cancrosum non erosione quadam externa nasci, sed demum post universalem corporis contagionem consilio quasi naturae constanti per synergismum reliqui vitalis organismi, iam viro venereo infecti, progerminare, illi casus, quamvis rari, docent, in quibus hoc symptoma locale non in loco primae adfrictionis veneni, non in glande aut glandis frenulo, neque in praeputio vel alia pudendorum parte, sed in loco aliquantum remoto, 70) i. e. in glandulis inguinalibus, abscessus (bubonis) forma, enascitur, qui cum dehiscit, nil nisi ulcus cancrosum repraesentat, eademque indole est praeditus,

flicta, quamvis ulcus ultra duos annos in suo loco remanserat et ad semipollicis magnitudinem creverat. Mitis et quieti temperamenti mulier, ob doloris lenitatem in ulcere, medicamento nullo adhuc erat usa, neque interno, neque externo, planeque ignorabat, cuiusnam naturae ulcus hocce esset.

70) *Hunterus* (l. c. p. 433.) plura huius rei exempla, vel in mulieribus, vidit et *B. Bellius* (l. c. p. 22.) testatur, se iam viginti tales casus observasse, in quibus neque blennorrhoea, neque ulceris cancrisi, neque adeo excoriationis vel minimum vestigium praecederet. Item *Swediaur* (l. c. Tom I. p. 335.) plures huiusmodi casus habuit, inter quos et huncce refert: „il y a environ douze ans, que dans l'espace d'une semaine il se présenta, dans un hôpital militaire, trois soldats, tous trois attaqués d'un bubon, qu'ils avoient de la même femme; ils avoient tous été en parfaite santé quelques jours auparavant; aucun d'eux n'avoit à son arrivée la moindre excoriation aux parties génitales, ni aux cuisses, ni même aucune apparence d'écoulement.“ Ipse etiam pater meus eius generis facta quaedam observavit. Vide etiam *Howard, practische Bemerkungen über die Lustseuche*, pag. 24. et *Astruc, de morb. ven.* Paris. 4. 1740. Tom. I. pag. 323.

ut lui internae tanquam symptoma vicarium inserviat, et, si alios homines tetigerit, eos venerea labe inficiat.

Ex dictis, opinor, patet, unam tantum existere contagionem veneream, eandemque universalem, quae ab infractione veneni in partem receptioni miasmatis idoneam incipit, tamque diu continuatur, donec totius corporis contagio consummata est et perfecta. Antea nullum ulcus cancrosum, nullus bubo enascitur, symptomata externa, vicaria luis internae, quae non potest non erumpere, quando, quae ipsius passiones hucusque in se recipiebant, internique morbi averrunca et vicaria symptomata erant (ulcus cancrosum et bubo), topicis so lis deleta fuerint. Etenim ob lentescentem et mitem naturam morbi venerei, quae hodie est, ulcus cancrosum vulgare et merum, si nullis remediis externis tangeretur, neque alio modo de loco deturbaretur, grandesceret quidem et augetur continuo ad ultimum forsan vitae terminum, sed luem prodire non sineret.

Quem igitur vulgares illi medici praevertere student luis proventum, eum ipsum promovent deletionem ulceris cancrisi per topica, quandoquidem inter eruptionem huius ulceris lues iam aderat, etsi tacita quasi et obscura, symptomate hocce suo vicario hucusque sopita.

Ex theoria illa falsa de mera localitate ulceris cancrisi, quae et experientiae omni et sanae physiologiae plane repugnat, perversam hancce ulceris per localia medicamenta curandi rationem recta emanasse via, quis est quin videat?

Nulla unquam ulceris cancræ per sola topica extirpatio esse potest, quam non luis symptomata subsequantur, quæ naturæ lex omni omnium bonorum observatorum experientia stabilitur, et illa quæ pauca referuntur exempla in contrarium, ex incuria et spuris falsisque observationibus orta sunt, quæ innumerae ex nosodochis emanant, ut *Hufeland* 71) testatur.

71) *V. Journal der practischen Heilkunde, 1810. Octob. pag. 16.* (In der Hospital praxis) „sieht der Arzt den Kranken nur, so lange die eigentliche Krankheit dauert, die aber oft nur eine Aeusserung, ein Fragment des wahren Krankheitszustandes ist. Ist diese geheben, so wird er als geheilt entlassen, aber man erfährt nichts von den nachfolgenden, meist chronischen Uebeln, die oft erst den wahren Aufschluss über die Krankheit geben, und uns zeigen, dass das, was wir Kur der Krankheit nannten, oft nur ein Metaschematismus war, oder dass unsre Methode wohl gar, indem sie die Krankheitsäusserung unterdrückte, das Hauptübel vermehrte, oder den Krankheitsstoff tiefer imprimirte. So kommen falsche Resultate in den Kopf des Arztes, und sind schon viele (falsche) Resultate in die Welt gekommen etc. So heilte man die gastrischen Fieber mit China und Wein, und das Factum war richtig, aber man erfährt nichts davon, dass hinterdrein hypochondrische Beschwerden, Hektik, oder Verstopfung der Abdominaleingeweide entstanden. So kann man die Gicht durch kalte Umschläge heilen (vertreiben), aber der als geheilt entlassene Kranke bekommt in der Folge Taubheit, Blindheit, chronischen Magenkrampf u. s. w. So kann man die Hämorrhoidalbeschwerden durch kalte Klystire und Umschläge für den Augenblick wegzaubern, aber man erfährt nichts davon, dass der Kranke nachher in ein unheilbares Asthma oder Lungensucht verfallen ist. So die Flechten, Krätze u. d. gl. durch äussern Schwefel und Bleimittel, und nach einem halben Jahre ist der so glücklich Geheilte, schwindstüchtig.“

Etenim quum, ut observationibus et argumentis a me demonstratum est, et ulcus cancræ et bubo non nisi exacto illo morboso processu universi organismi, quo omnes ad contagium idoneae partes miasmate venereo inficiuntur, propullulare possint, proventus ergo et ulceris et bubonis iam natam luem demonstret, tamdiu sopitam, et latentem, quamdiu alterutrum symptoma locale (quo malum internum quasi absorbetur) vigeat; sequitur, per vulgarem ulceris localem deletionem ficta tantum mentitaque sanationis spe aegrotorum mentes falli, morbiq. venerei adeo nihil sanari, ut lues, iam vicario symptomate ablato, eo certius luculentiusque emergat, ideoque non nisi interna cura veram mali totius sanationem peragi posse, qua organismus totus a lue liberetur.

Quæ vero ea sit interna curatio, qua totus organismus venereæ labis expers reddatur, antequam finem operi imponam, jam paucis verbis docebo.

Si ulcus cancræ prius topicis deleveris, et modo deinde mercurii præparatum (unguenti infriktionem, calomelas, etc.) adhibueris, nunquam certus esse poteris, luem internam esse extinctam et medelam ad finem perductam.

Neque enim vel diutissime (post localem ulceris cancræ deletionem) continuatus mercurii internus usus aegrotos de sanatione integra certos reddere potest, maxime si hydrargyri præparatum non tantas vires antisiphiliticas possidet, nec ob alienam suam et acrem qualitatem tam cito, tamque expedite febrem

mercurialem excitare potest, quam oxydulum mercurii nigrum (merc. solub. H.)

Hoc solum magnam illam corporis mutationem intra paucos dies perficit et sanationem absolvit, ita, ut diuturnae illius mercurialium praeparatorum vulgare propinationis nocivi, immo perniciosi effectus evitentur, qui saepe peiores sunt morbo venereo ipso.

At vel in cura per optimum illud hydrargyri praeparatum quam maxime optandum esset, ut ulcus cancrum (nullo topico antea deletum) integrum adhuc adesset. Tum denique, si solo medicaminis interno usu ulcus sanescit, signum simul sanationis universi corporis perfectae praebet indubium. Nulla enim cura mercuriali lues interna exstinguitur, nisi ulcus cancrum, tanquam symptoma luis vicarium, eadem cura simul deleatur; quod vero si absque usu topicorum pereandem curam internam deletur, etiam interna universi corporis lues penitus exstincta sit necesse est.

Usus autem oxyduli mercurii in morbo venereo curando auctis continuo et crebrioribus dosibus 72) (quam maxime fieri possit) ad eum gradum evehendus est, ut quam citissime febris mercurialis acuta excitetur, nec cura prius in-

72) Oxydulum mercurii nigrum pater meus, recentioribus annis, non nisi cum terra calcarea quadam mistum, et intime tritum, propinat.

termittatur, etiam si ulcus cancrum, ut non raro fit, aliquot diebus ante evanuerit.

Quodsi vero ulcus cancrum perversa illa methodo vulgari topicis fuerit deletum, antequam ad curationem mercurialem internam accesseris, tunc nullum signum adest, quod pronuntiet, morbum penitus esse profligatum, quam febris mercurialis exquisitissime excitata; 73) haec demum decernit, sanationem esse absolutam.

73) Vid. patris mei *Unterricht* etc. §. 290.

Corrigenda:

Pag.	3.	lin.	6.	loco:	cancro-	lege:	cancro-
—	5.	—	5.	—	ulla	—	ullo
—	18.	—	8.	—	dicunt	—	dicunt
—	21.	—	19.	—	non	—	minus
—	22.	—	5.	—	infectae, erant	lege:	infectae erant.